

فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز
سال دوم شماره ۶ تابستان ۱۳۸۶

پیش‌بینی موفقیت و شکست رابطه زناشویی براساس مهارت‌های اجتماعی

دکتر رضا خجسته مهر - استادیار گروه روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز
دکتر حسین شکرکن - استاد گروه روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز
عباس امان‌الهی فرد - مربی گروه مشاوره دانشگاه شهید چمران اهواز

چکیده

پژوهش حاضر مهارت‌های اجتماعی، (شامل بیانگری هیجانی، حساسیت هیجانی، کنترل هیجانی، بیانگری اجتماعی، حساسیت اجتماعی و کنترل اجتماعی) را به عنوان پیش‌بین‌های موفقیت و شکست رابطه زناشویی در زوج‌های متقاضی طلاق و عادی در شهر اهواز بررسی کرده است. افراد شرکت‌کننده در نمونه اصلی شامل ۱۲۸ زوج متقاضی طلاق و ۱۲۹ زوج عادی (جمعاً ۵۱۴ نفر) و در نمونه اعتباریابی شامل ۶۱ زوج متقاضی طلاق و ۱۰۰ زوج عادی (جمعاً ۳۲۲ نفر) بودند. در این پژوهش برای انتخاب نمونه طلاق از جامعه زوج‌های متقاضی طلاق استفاده شد و برای انتخاب نمونه عادی از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای تصادفی استفاده به عمل آمد. همه زوج‌های نمونه اصلی به وسیله پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی، (SSI) مورد سنجش قرار گرفتند. در این پژوهش برای تحلیل داده‌ها علاوه بر روش آمار توصیفی، روش تحلیل ممیز به کار بسته شد. نتایج به دست آمده فرضیه پژوهش را تأیید کرد و نشان داد که موفقیت و شکست در رابطه زناشویی را می‌توان از روی متغیرهای مهارت‌های اجتماعی، پیش‌بینی نمود. نتایج به دست آمده و مدل ارائه شده توسط این پژوهش به تفصیل مورد بحث قرار گرفته است.

واژه‌های کلیدی: پیش‌بینی، مهارت‌های اجتماعی، رابطه زناشویی.

در خصوص پیش‌بین‌های شکست و موفقیت رابطه زناشویی نظریه‌ها، مدل‌ها، و رویکردهای متعددی مطرح شده است. مطابق نظریه تبادل اجتماعی^۱ یک شخص در صورتی در یک رابطه باقی می‌ماند که جاذبه‌های درونی آن قوی‌تر از کشش‌های بیرونی آن باشند (دونان و جکسون^۲، ۱۹۹۰). در نظریه رفتاری^۳ در مورد ازدواج، تأکید بر تبادل رفتارهای خاص میان فردی است. مطابق این نظریه رفتارهای مثبت یا پاداش‌دهنده ارزیابی‌های کلی را از ازدواج بالا می‌برند، در حالی که رفتارهای منفی یا تنبیهی مضرند (مارکمن^۴، ۱۹۸۱؛ استوارت^۵، ۱۹۶۹؛ ویلز^۶، وایس^۷ و پترسون^۸، ۱۹۷۴). کارنی و برادبری^۹ (۱۹۹۵) معتقدند که مدل رفتاری اساس مهمی را برای یک مدل تغییر زناشویی فراهم می‌کند و می‌تواند با بررسی موقعیت بوم شناختی که زوج‌ها در آن سکونت دارند و ویژگی‌های شخصی ثابتی که آنها به ازدواج وارد می‌کنند تقویت شود. برلسن و دنتن^{۱۰} (۱۹۹۲) با تأکید بر نقش مهارت‌های اجتماعی در حفظ رابطه و جاذبه میان فردی با ارائه مدلی تحت عنوان «شبهات‌ها در مهارت‌های اجتماعی و شناختی-اجتماعی^{۱۱}» پیش‌بینی می‌کنند که این شبهات‌ها با تقویت تعامل‌های لذت‌بخش جاذبه را افزایش می‌دهند.

پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به این پرسش است که آیا ترکیب خطی مهارت‌های اجتماعی (شامل بیانگری هیجانی^{۱۲}، حساسیت هیجانی^{۱۳}، کنترل هیجانی^{۱۴}، بیانگری اجتماعی^{۱۵} حساسیت اجتماعی^{۱۶} و کنترل اجتماعی^{۱۷}) موفقیت و یا شکست را در رابطه زناشویی پیش‌بینی می‌کند؟ اجرای پژوهش حاضر از سه جنبه

1- social exchange theory

3- behavioral theory

5- Stuart

7- Weiss

9- Karney & Bradbury

11-similarities in social-cognitive and communication skills

13- emotional sensitivity

15- social expressivity (EC)

17- social control (SC)

2- Donovan & Jackson

4- Markman

6- Wills

8- Patterson

10- Burleson & Denton

12- emotional expressivity

14- emotional control

16- social sensitivity (SS)

نظری، کاربردی و روش‌شناسی حائز اهمیت است. مشخص کردن متغیرهایی که با شکست و موفقیت در ازدواج رابطه دارند زمینه را برای پژوهش‌های آزمایشی و مداخله‌ای بعدی فراهم می‌کند. یکی از دلایلی که ضرورت کاربردی پژوهش حاضر را روشن می‌سازد، آمار بالای طلاق در جهان و ایران است. براساس مطالعه کیهان‌نیا (۱۳۷۵) ایران چهارمین کشور جهان از نظر میزان طلاق معرفی شده است. براساس سالنامه آماری کشور (۱۳۸۰؛ به نقل از امان الهی فرد، ۱۳۸۴) آمار طلاق در ایران از ۷٪ در سال ۱۳۷۰ به ۱۶٪ در سال ۱۳۷۹ رسیده است. براساس سالنامه آماری استان خوزستان در سال ۱۳۸۲ (امان الهی فرد، ۱۳۸۴) در مقابل ۳۹۶۷۹ ازدواج ۳۶۴۶ (حدود ۱۰٪) طلاق صورت گرفته است. این در حالی است که طلاق پیامدهای منفی فراوانی از قبیل خطر فزاینده آسیب روانی، میزان تصادف‌های اتومبیل منجر به مرگ، شیوع فزاینده بیماری جسمی، خودکشی، خشونت، قتل (گاتمن^۱، ۱۹۹۴) برای زوجین و خطر افسردگی و خودکشی، انزوا و شایستگی پایین، مشکلات تندرستی و عملکرد تحصیلی پائین برای فرزندان (همان منبع) دارد. دستیابی به یک مدل پیش‌بینی عضویت گروهی (زوج‌های عادی و زوج‌های متقاضی طلاق) از روی متغیرهای مهارت‌های اجتماعی، سبک‌های دل‌بستگی و ویژگی‌های جمعیت‌شناختی به کارگیری مدل آماری تحلیل ممیز^۲ را ایجاب می‌کند. با توجه به این که در اکثر پژوهش‌های پیشین برای پیش‌بینی سازگاری زناشویی از روش تحلیل آماری رگرسیون چندمتغیری استفاده شده است، به کارگیری تحلیل ممیز در پژوهش حاضر زمینه را برای آشنایی و استفاده گسترده پژوهشگران فراهم می‌سازد. بررسی مختصر نظریه‌ها و مدل‌های مطرح شده در حوزه زناشویی روشن‌کننده این نکته‌اند که عوامل مختلفی بر پایداری و ناپایداری ازدواج اثر می‌گذارند. از جمله، در خصوص سهم عمده مهارت‌های اجتماعی، ادعاهای مختلفی مطرح شده است.

متخصصان زناشویی درمانی بر وجود همبستگی مثبت مهارت‌ها و الگوهای ارتباطی

1- Gottman

2- discriminant analysis

با رضایت زناشویی زوجین تأکید فوق‌العاده دارند. فقیرپور (۱۳۸۱) با اجرای پژوهش آزمایشی رابطه معنی‌دار مهارت‌های ارتباطی با سازگاری زناشویی و رابطه معنی‌دار مهارت‌های حل مسئله با سازگاری زناشویی را تأیید کرد. برلسن و دنتن (۱۹۹۲) شباهت‌های مهارت‌های اجتماعی شصت زوج متأهل و شصت زوج اسمی^۱ را مقایسه کردند. نتایج این پژوهش نشان دادند که: الف- بین سطوح شناختی شوهران و زنان رابطه قوی وجود دارد. ب- بین سطوح مشابه مهارت در درک و محتوای پیام‌های شوهران و زنان رابطه قوی وجود دارد. همچنین، بین مهارت اثربخشی ارتباطی زنان و شوهران رابطه قوی به دست آمد، ولی بین مهارت اجتماعی «دقت پیش‌بینی» زنان و شوهران رابطه‌ای به دست نیامد. ج- در مقایسه با زوج‌های اسمی، زوج‌های متأهل (زن و شوهرهای واقعی) به طور معنی‌داری از لحاظ سطوح پیچیدگی شناختی (مهارت شناختی- اجتماعی) و مهارت اجتماعی دقت ادراکی و مهارت اجتماعی اثربخشی ارتباطی مشابه‌تر بودند. د- بین زوج‌های کم مهارت و زوج‌های با مهارت بالا از نظر سازگاری زناشویی و علاقه به همسر تفاوت معنی‌داری وجود نداشت. به طور کلی، نتایج مؤید این فرضیه‌اند که افراد دارای مهارت‌های اجتماعی بالا بیش از افرادی که مهارت‌های اجتماعی ضعیف دارند ممکن است از روابط بین فردی نزدیک رضایت داشته باشند. فلورا و سگرین^۲ (۱۹۹۹) در پژوهش خود نشان دادند که مهارت‌های اجتماعی افراد عموماً رابطه مثبتی با رضایت ارتباطی خودشان و همسرشان دارد. اثرهای چندمتغیری مهارت‌های اجتماعی در کل معنی‌دار بودند. مهارت اجتماعی حمایت عاطفی در رضایت خود فرد از رابطه (و نه رضایت همسرش از رابطه) نقش داشت. ریجیو^۳ (۱۹۸۹) با اجرای پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی^۴ روی زوج‌های متأهل که از ازدواج آنها ۵۰ سال یا بیشتر گذشته بود و نیز روی زوج‌های متأهلی که ازدواج

۱- با استفاده شصت زوج متأهل و از طریق جدول اعداد تصادفی با جفت کردن یک مذکر و یک مؤنث شصت زوج اسمی خلق شدند.

2- Flora & Segrin

3- Riggio

4- Social Skills Inventory

کوتاه مدت داشتند نشان داد که نمره‌ها در ۶ مقیاس مهارت‌های اجتماعی با متغیرهای کیفیت ازدواج و رضایت زوجین از رابطه همبستگی دارند. لانگ و آندرو^۱ (۱۹۹۰) نیز از پژوهش خود نتیجه گرفتند که بین بیانگری هیجانی و سازگاری زناشویی رابطه مثبت و بین دو سوگرایی در بیانگری هیجانی با سازگاری زناشویی رابطه منفی وجود دارد. رضازاده (۱۳۸۱) نیز با اجرای پژوهش خود بر روی دانشجویان متأهل نشان داد که بین مهارت‌های ارتباطی قوی زوجین دانشجو و همسازی زناشویی آنها رابطه وجود دارد.

با مروری بر نتایج پژوهش‌های گذشته مشخص می‌شود که اشکال عمده این پژوهش‌ها این است که متغیرهای مهم پیش بین سازگاری زناشویی را در زوج‌های عادی بررسی کرده‌اند و آن دسته از پژوهش‌ها که به مقایسه دو گروه سازگار و ناسازگار پرداخته‌اند کمتر متغیرهای مهارت‌های اجتماعی را مطالعه کرده‌اند.

با توجه به نقشی که ادبیات مربوط برای متغیرهای پژوهش حاضر بیان نموده است، هدف کلی این پژوهش کاربردی - نظری این است که با استفاده از مهارت‌های اجتماعی، به عنوان متغیرهای پیش‌بین موفقیت و شکست رابطه زناشویی زوج‌های عادی و متقاضی طلاق را پیش‌بینی کند. لذا در پژوهش حاضر فرضیه زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد. ترکیب خطی متغیرهای مهارت‌های اجتماعی، موفقیت و شکست را در رابطه زناشویی پیش‌بینی می‌کند.

روش

طرح پژوهش

پژوهش حاضر یک پژوهش همبستگی از نوع پیش‌بینی است و با هدف پیش‌بینی عضویت گروهی (زوج‌های موفق و ناموفق) و دستیابی به معادله ممیز طراحی شده است. در واقع، به منظور پاسخ به این سؤال عمده پژوهش که آیا مهارت‌های اجتماعی، عضویت گروهی (زوج‌های موفق و ناموفق) را پیش‌بینی می‌کنند از روش آماری تحلیل

1- Long & Andrew

ممیز استفاده شده است.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری در پژوهش حاضر شامل کلیه زوج‌های متقاضی طلاق و زوج‌های عادی بود که در فاصله زمانی شهریور ماه ۱۳۸۳ تا شهریور ماه ۱۳۸۴ در شهر اهواز زندگی می‌کردند. در واقع، جامعه زوج‌های متقاضی طلاق آن زوج‌هایی بودند که در فاصله زمانی مذکور جهت تقاضای طلاق به دادگستری اهواز مراجعه نمودند و حداقل ۸ کلاس سواد داشتند. در این نمونه‌گیری از زوج‌های متقاضی طلاق که زن یا شوهر (یا هر دو) کمتر از ۸ کلاس سواد داشتند استفاده نشد. منظور از جامعه زوج‌های عادی افراد متأهلی بودند که در تاریخ مذکور در شهر اهواز در حال ادامه زندگی خود بودند و تاکنون سابقه مراجعه به دادگستری برای حل اختلافات زناشویی نداشتند.

حجم نمونه در مرحله اعتباریابی به ۶۱ زوج متقاضی طلاق و ۱۰۰ زوج عادی محدود شد. برای مرحله اصلی پژوهش و آزمون فرضیه ۲۰۰ زوج متقاضی طلاق و ۲۰۰ زوج عادی در نظر گرفته شده بود. در فاصله زمانی ۱۲ ماهه پژوهش، کل جامعه ۲۰۶ زوج مراجعه‌کننده به دادگاه خانواده اهواز برای این پژوهش در نظر گرفته شد. ۱۱ زوج حاضر به همکاری نشدند. با کسر حجم نمونه اعتباریابی، کل حجم نمونه (جامعه) زوج‌های متقاضی طلاق به ۱۳۴ زوج رسید که تعداد ۶ زوج هم به دلیل تکمیل ناقص پرسشنامه‌ها یا انصراف از شرکت در پژوهش، از حجم نمونه تحقیق حذف شدند، لذا در مرحله اصلی تحقیق، داده‌های ۱۲۸ زوج متقاضی طلاق وارد تحلیل شدند. با توجه به احتمال عدم بازگشت برخی از پرسشنامه‌ها در مرحله اجرای تحقیق، به جای ۲۰۰ زوج، برای ۳۰۰ زوج عادی پرسشنامه ارسال شد که از این تعداد، فقط ۱۶۵ زوج پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند، اما پرسشنامه ۳۶ زوج فاقد پاسخگویی معتبر بودند، لذا فقط داده‌های ۱۲۹ زوج عادی وارد تحلیل شدند. از آن جا که فضای دادگاه مناسب اجرای آزمون‌ها نبود همه زوج‌های متقاضی طلاق توسط پژوهشگر به دانشگاه دعوت شدند و در یک جلسه ۱/۵ ساعته و در یک فضای مناسب، به صورت گروهی یا انفرادی

و در حضور پژوهشگر پرسشنامه‌های مرحله اعتباریابی یا اصلی پژوهش را تکمیل کردند. برای انتخاب زوج‌های عادی مرحله اصلی پژوهش و مرحله اعتباریابی، از روش تصادفی چندمرحله‌ای استفاده شد. شایان ذکر است که پیچیدگی‌های روش نمونه‌گیری و دسترسی مشکل به زوج‌های عادی برای همکاری و پژوهش موجب شد که پژوهشگر برای کسب اطلاعات دقیق جمعیت‌شناسی از معاونت آمار سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان کمک بگیرد. این سازمان پس از آشنائی کامل با هدف‌های پژوهش فهرست تصادفی خانوارهای ۵ منطقه اهواز را که در سال ۱۳۸۳ تهیه شده بود در اختیار پژوهشگر قرار داد. با استفاده از این فهرست تصادفی، به کمک آمارگیران، سیاهه ۱۲۱۴ زوج عادی را که واجد شرایط تحقیق بودند یعنی این که تاکنون برای حل اختلافات زناشویی خود به دادگاه مراجعه نکرده بودند، و دامنه سال تولد و دامنه تحصیلی‌شان موازی با زوج‌های متقاضی طلاق بود، تهیه گردید. با توجه به نسبت نمونه‌برداری از میان سیاهه ۱۲۱۴ زوج، ۵۰۰ زوج به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. همان طور که در بخش حجم نمونه توضیح داده شد از این تعداد، ۲۰۰ زوج به روش تصادفی ساده برای انتخاب نمونه مرحله اعتباریابی و ۳۰۰ زوج برای انتخاب نمونه مرحله اصلی پژوهش در گروه زوج‌های عادی اختصاص یافت.

ابزارهای اندازه‌گیری

پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی^۱ (SSI): در این پژوهش، از این ابزار برای اندازه‌گیری مهارت‌های اجتماعی استفاده شد. پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی که توسط ریگیو^۲ (۱۹۸۹) ساخته شده یک ابزار ۹۰ ماده‌ای است که به عنوان یک سنج خودگزارشی کوتاه اما جامع برای ارزیابی مهارت‌های اجتماعی طرح شده است. برای نمره‌گذاری ماده‌ها از یک مقیاس ۵ امتیازی به سبک لیکرت (۱ تا ۵) استفاده می‌شود. شش مقیاس SSI مهارت‌های اجتماعی را در دو سطح هیجانی^۳ (بیانگری^۴،

1- Social Skills Inventory (SSI)
3- emotional

2- Riggio
4- expressivity

حساسیت^۱، و کنترل^۲ و اجتماعی^۳ (بیانگری، حساسیت و کنترل) اندازه می‌گیرند. این شش مقیاس عبارتند از: مقیاس بیانگری هیجانی (EE)، مقیاس حساسیت هیجانی (ES)، مقیاس کنترل هیجانی (EC)، مقیاس بیانگری اجتماعی (SE)، مقیاس حساسیت اجتماعی (SS) و مقیاس کنترل اجتماعی (SC). ریجیو (۱۹۸۹) پایایی SSI را با روش بازآزمایی و آلفای کرونباخ بین ۰/۶۲ تا ۰/۹۶ برآورد کرد. نتیجه پژوهش حاضر نیز نشان داد که ضرایب پایایی با روش آلفای کرونباخ و روش تنصیف زوج و فرد بین ۰/۵۳ و ۰/۹۳ است. مطابق مطالعه ریجیو (۱۹۸۹) و پژوهش حاضر مشخص شد که تمام مقیاس‌های SSI با هم همبستگی مثبت دارند. همچنین مطابق پژوهش ریجیو (۱۹۸۹) و پژوهش حاضر مشخص شد که SSI با آزمون‌های معتبر همبستگی معنی‌داری دارد.

یافته‌ها

پیش از ارائه یافته‌های توصیفی و یافته‌های مربوط به فرضیه تحقیق لازم است به مواردی در خصوص کارهای مقدماتی که روی داده‌ها انجام شده است اشاره شود. ۱- برای هر ۲۵۷ زوج (زن و مرد) در همه مهارت‌های اجتماعی، نمره‌های زن و مرد جمع شد و مجموع نمره هر زوج وارد تحلیل شد. ۲- قبل از انجام تحلیل، داده‌های جمع‌آوری شده مورد بررسی مقدماتی قرار گرفتند و تناسب آنها برای اجرای تحلیل ممیز مورد تأیید قرار گرفت. ۳- از تحلیل ممیز برای ترکیبی از تمام متغیرهای پیش‌بین استفاده شده است. ۴- برای تحلیل ممیز داده‌های فرضیه پژوهش از دو روش تحلیل همزمان و گام به گام استفاده شده است. اطلاعات مربوط به یافته‌های توصیفی در جدول ۱ ارائه شده‌اند. این جدول اطلاعات مربوط به میانگین و انحراف معیار متغیرهای پیش‌بین را برای زوج‌های متقاضی طلاق و عادی نشان می‌دهد.

1- sensivity
3- social

2- control

جدول (۱) میانگین و انحراف معیار دو گروه زوج‌های متقاضی طلاق و عادی در متغیرهای پیش‌بین (مهارت‌های اجتماعی)

زوج‌های عادی		زوج‌های متقاضی طلاق		متغیرهای پیش‌بین
۱۰/۸۱	۸۸/۹۶	۹/۱۵	۸۲/۸۱	بیانگری هیجانی
۱۲/۲۸	۹۴/۰۷	۸/۲۵	۸۵/۰۹	حساسیت هیجانی
۱۰/۷۵	۹۲/۹۵	۱۰/۸۵	۸۵/۷۱	کنترل هیجانی
۱۱/۱۶	۹۲/۷۷	۱۲/۴۰	۸۵/۹۷	بیانگری اجتماعی
۱۲/۵۳	۸۵/۹۴	۷/۹۲	۸۱/۳۲	حساسیت اجتماعی
۹/۸۷	۱۰۸/۴۹	۱۱/۱۸	۱۰۶/۲۲	کنترل اجتماعی

فرضیه تحقیق بیانگر این است که ترکیب خطی متغیرهای مهارت‌های اجتماعی، موفقیت و شکست را در رابطه زناشویی پیش‌بینی می‌کند.

داده‌های جدول ۲ مستقیماً و داده‌های جدول ۳ و ۴ غیرمستقیم به فرضیه پژوهش مربوط است. همان‌گونه که در مقدمه این فصل ذکر شد، برای تحلیل ممیز فرضیه پژوهش از دو روش تحلیل همزمان و گام به گام استفاده شد.

جدول (۲) خلاصه یافته‌های تابع ممیز متعارف و برخی اطلاعات مهم تابع به روش تحلیل همزمان و گام به گام تحلیل ممیز برای مهارت‌های اجتماعی

اطلاعات مهم مربوط به تابع ممیز	تحلیل ممیز به روش همزمان	تحلیل ممیز به روش گام به گام
تعداد تابع	۱	۱
مقدار ویژه	۰/۴۷۰	۰/۴۵۶
درصد واریانس	۱۰۰	۱۰۰
درصد تراکمی	۱۰۰	۱۰۰
همبستگی متعارف	۰/۴۰۲	۰/۵۶۰
مجذور اتا	۰/۱۶	۰/۳۱
لامبدای ویلکز	۰/۶۸۰	۰/۶۸۷
مجذور کای	۹۷/۰۳۶	۹۵/۳۵۳
درجه آزادی	۶	۳
معنی‌داری تابع ممیز	۰/۰۰۱*	۰/۰۰۱*

- فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز
 سال دوم شماره ۶، تابستان ۱۳۸۶

ادامه جدول (۲)

اطلاعات مهم مربوط به تابع ممیز	تحلیل ممیز به روش همزمان	تحلیل ممیز به روش گام به گام
مرکزواره داده‌ها برای گروه متقاضی طلاق	-۰/۶۸۵	-۰/۶۷۵
مرکزواره داده‌ها برای گروه عادی	۰/۶۸۰	۰/۶۷۰
پیش‌بینی عضویت گروهی	۰/۰۷۲(۱۸۵)	۷۱/۶(۱۸۴)
ضریب کاپا	۰/۴۴	۰/۴۵
معنی‌داری ضریب کاپا	۰/۰۰۱*	۰/۰۰۱*

* $P < 0.001$

همان‌گونه که در جدول ۲ آمده است (هم در تحلیل ممیز به روش همزمان که ترکیب شش متغیر مهارت‌های اجتماعی با هم وارد تحلیل شده‌اند و هم در تحلیل ممیز به روش گام به گام که پس از ارائه همه متغیرها سه متغیر باقی ماندند و وارد تحلیل شدند) با توجه به لامبدای کوچک و مقدار مجذور کای بالا و سطح معنی‌داری $p < 0.001$ ، تابع ممیز به دست آمده از قدرت تشخیصی خوبی برای تبیین واریانس متغیر وابسته یعنی گروه (در دو سطح زوج‌های متقاضی طلاق و عادی) برخوردار است. بنابراین، فرضیه پژوهش تأیید می‌گردد. برای فهم بهتر ستون اول (اطلاعات مهم مربوط به تابع ممیز) جدول ۲ توضیحات شماره ۱ تا ۱۰ ارائه شده است. ضمناً برای آگاهی از سه متغیری که با روش ممیز گام به گام وارد تحلیل شدند جدول ۳ و ۴ ارائه شده‌اند.

۱- تعداد تابع: عدد ۱ حاکی از تنها تابع ممیزی است که با دو سطح از متغیر ملاک به دست آمده است.

۲- با نگاهی به جدول ۲ مقدار ویژه تنها تابع ممیز ۰/۴۷ (روش همزمان) و ۰/۴۵۶ (به روش گام به گام) است. کوچکتر بودن مقدار ویژه به روش گام به گام با توجه به درجه آزادی ۳ (سه متغیر پیش‌بین وارد شده به معادله ممیز) قابل توجیه است.

۳- درصد واریانس: بدیهی است که چون یک تابع ممیز وجود دارد مقدار واریانس ۱۰۰ است.

۴- همبستگی متعارف و مجذور آن (مجذور اتا): مطابق با اطلاعات مندرج در جدول ۲ این مقدار در تابع ممیز همزمان $0/402$ و به روش تحلیل گام به گام $0/560$ است. مجذور اتا برای تحلیل ممیز به روش همزمان $0/16$ و به روش گام به گام $0/31$ است. بنابراین، ۱۶ درصد اختلاف بین دو گروه متقاضی طلاق و عادی توسط ۶ متغیر پیش‌بین به روش همزمان و ۳۱ درصد آن توسط ۳ متغیر پیش‌بین به روش گام به گام تبیین و توضیح داده می‌شود.

۵- لامبدای ویلکز: مطابق جدول ۲ مقدار لامبدای ویلکز برای تابع ممیز به روش همزمان $0/680$ و برای تابع ممیز به روش گام به گام $0/687$ است که هر دو مقدار در سطح $p < 0/001$ معنی دارند، لذا فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

۶- مجذور کای: همان طور که در جدول ۲ آمده است این مقدار برای تنها تابع ممیز به روش همزمان $97/036$ و به روش گام به گام $95/253$ است. مطابق آنچه در ردیف معنی‌داری تابع ممیز آمده مقدار مجذور کای به دست آمده در سطح $p < 0/001$ است لذا فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. بنابراین، می‌توان گفت که تابع ممیز به دست آمده به طور معنی‌داری از قدرت تشخیصی قابل توجهی برای دو سطح از متغیر ملاک برخوردار است. با توجه به موارد توضیح داده شده در شماره ۵ و ۶ نمایش آماری تأیید فرضیه پژوهش برای روش همزمان: $p < 0/001$ و $97/036 = (N=257 \text{ و } 6) \chi^2$ و $0/680 = \Lambda$ (لمبدای ویلکز) و برای روش گام به گام $p < 0/001$ و $95/253 = (N=257 \text{ و } 3) \chi^2$ و $0/687 = \Lambda$ (لمبدای ویلکز) می‌باشد.

۷- مرکز واره داده‌ها: همان‌گونه که در جدول ۲ آمده است مرکز واره داده‌ها برای تنها تابع ممیز به روش تحلیل همزمان $0/685$ - برای گروه متقاضی طلاق و $0/680$ برای گروه عادی و به روش تحلیل گام به گام $0/675$ - برای گروه متقاضی طلاق و $0/670$ برای گروه عادی است. این بدان معناست که نقطه برش شکست و موفقیت در رابطه زناشویی برای تابع ممیز به دست آمده صفر است و تابع ممیز به دست آمده، تابع

تشخیص مناسبی در متمایز نمودن گروه زوج‌های متقاضی طلاق و گروه عادی است. به این ترتیب اگر نمره‌های یک زوج در معادله ممیز به دست آمده گذاشته شود و نمره ممیز به دست آمده مثبت باشد پیش‌بینی می‌شود که آن زوج موفق و اگر منفی باشد پیش‌بینی می‌شود که آن زوج ناموفق خواهد بود.

۸- با دقت در ردیف پیش‌بینی عضویت گروهی جدول ۴ آشکار می‌شود که تابع ممیز به دست آمده با روش همزمان (۶ متغیر پیش‌بین) به طور کلی ۷۲٪ زوج‌ها و با روش گام به گام (۳ متغیر پیش‌بین) ۷۱/۶٪ زوج‌ها به درستی دسته‌بندی شده‌اند. به عبارت دیگر، در تابع ممیز همزمان از ۱۲۸ زوج متقاضی طلاق ۹۶ زوج به درستی در گروه طلاق و ۳۲ زوج به اشتباه در گروه عادی و از ۱۲۹ زوج عادی ۸۹ زوج به درستی در گروه عادی و ۴۰ زوج به اشتباه در گروه متقاضی طلاق قرار گرفتند. به طور کلی با استفاده از تابع ممیز به روش گام به گام از ۲۵۷ زوج ۱۸۴ زوج معادل ۷۱/۶٪ به درستی طبقه‌بندی شدند.

۹- در توضیح شماره ۸ گفته شد که قدرت پیش‌بینی دسته‌بندی تابع ممیز به دست آمده با روش همزمان ۷۲٪ است. همان‌طور که در جدول ۲ آمده است دقت اصلاح شده این پیش‌بینی ۰/۴۴ است. دقت اصلاح شده قدرت پیش‌بینی دسته‌بندی تابع ممیز به روش گام به گام ۰/۴۵ است.

۱۰- آخرین ردیف جدول ۲ به معنی‌داری ضریب کاپا اختصاص دارد. همان‌طور که در جدول ۲ آمده است ضرایب کاپا که برای ارزیابی دقت در پیش‌بینی عضویت گروهی به کار می‌رود برای تابع ممیز به دست آمده به روش همزمان و روش گام به گام در سطح $p < 0/01$ معنی‌دار است. بنابراین، می‌توان گفت که قدرت پیش‌بینی که از تابع ممیز فوق به دست آمده معنی‌دار است.

جدول (۳) خلاصه تحلیل ممیز رگرسیون گام به گام همراه با لامبدای ویلکز ۳ متغیر پیش بین (مهارت‌های اجتماعی)

ردیف	وارد شده	تعداد متغیرها	لامبدای ویلکز	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	درجه آزادی ۳	آماره	F دقیق	
								درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲
۱	حساسیت هیجانی	۱	۰/۸۴۴	۱	۱	۲۵۵	۴۷/۲۹۴	۱	۲۵۵
۲	کنترل هیجانی	۲	۰/۷۷	۲	۱	۲۵۵	۳۷/۸۴۸	۲	۲۵۴
۳	بیانگری هیجانی	۳	۰/۶۸۷	۳	۱	۲۵۵	۳۸/۴۶۳	۳	۲۵۳

تحلیل ممیز گام به گام شکست و موفقیت در رابطه زناشویی روی ۶ متغیر پیش‌بین (شامل مهارت‌های اجتماعی بیانگری هیجانی، حساسیت هیجانی، کنترل هیجانی، بیانگری اجتماعی، حساسیت اجتماعی و کنترل اجتماعی) صورت گرفت و نتایج آن در جدول ۳ آمده است. مطابق با اطلاعات مندرج در این جدول، پس از ارائه ۶ متغیر، ۳ متغیر باقی ماندند و وارد تحلیل شدند، در گام اول متغیر حساسیت هیجانی، در گام دوم متغیر کنترل هیجانی، و در گام سوم متغیر بیانگری هیجانی وارد تحلیل شدند، که F برای هر سه متغیر در سطح $p < 0/001$ معنی‌دار است.

جدول (۴) جدول ضرایب استاندارد، غیراستاندارد، ضرایب ساختاری و ضرایب طبقه‌بندی تابع ممیز مهارت‌های اجتماعی به روش همزمان و گام به گام

کد	متغیر	تابع									
		به روش همزمان			به روش گام به گام						
		ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد	ضرایب طبقه بندی تابع ممیز	ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد	ضرایب طبقه بندی تابع ممیز				
X1	بیانگری هیجانی	۰/۵۸۸	۰/۵۹	۰/۴۵۰	۰/۹۶۹	۱/۰۴۹	۰/۶۱۲	۰/۰۶۱	۰/۴۵۶	۱/۰۹۰	۱/۱۷۲
X2	حساسیت هیجانی	۰/۵۳۵	۰/۰۵۱	۰/۶۲۸	۰/۵۲۰	۰/۵۹۰	۰/۶۱۲	۰/۰۵۸	۰/۶۳۸	۰/۷۳۳	۰/۸۱۱
X3	کنترل هیجانی	۰/۶۷۰	۰/۰۶۲	۰/۴۹۱	۰/۹۸۱	۱/۰۶۵	۰/۶۶۲	۰/۰۶۱	۰/۴۹۹	۱/۰۰۶	۱/۰۸۸

- فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز
 سال دوم شماره ۶، تابستان ۱۳۸۶

ادامه جدول (۴)

کد	متغیر	تبع								
		به روش همزمان				به روش گام به گام				
		ضرایب استاندارد تابع ممیز	ضرایب استاندارد غیر تابع ممیز	ضرایب استاندارد ساختاری	ضرایب طبقه بندی تابع ممیز	ضرایب استاندارد تابع ممیز	ضرایب استاندارد غیر تابع ممیز	ضرایب استاندارد ساختاری	ضرایب طبقه بندی تابع ممیز	
										گروه عادی
X۴	بیانگری اجتماعی	۰/۰۱۴	۰/۰۰۱	۰/۴۲۳	-۰/۲۲۳	-۰/۲۲۲	-	-	-	
X۵	حساسیت اجتماعی	۰/۱۸۵	۰/۰۱۸	۰/۳۲۳	۰/۸۴۶	۰/۸۷۰	-	-	-	
X۶	کنترل اجتماعی	۰/۰۲۸	۰/۰۰۳	۰/۱۵۷	۰/۹۶۹	۰/۹۷۳	-	-	-	
-	عدد ثابت	-	-۱۷/۰۳۴	-	-۱۸۱/۲۵۵	۲۰۴/۵۰۹	-	-۱۵/۹۶۶	-۱۲۰/۰۹۳	-۱۴۱/۵۶۳

همان‌طور که از اطلاعات مندرج در جدول ۴ روشن است برای تنها تابع ممیز، با دو روش تحلیل، سه دسته ضرایب استاندارد، غیراستاندارد، ضرایب ساختاری و ضرایب طبقه‌بندی تابع ممیز ارائه شده است. همان‌طور که در ستون ضرایب استاندارد جدول ۴ آمده است با روش تحلیل همزمان و گام به گام سهم متغیر کنترل هیجانی در تفاوت‌های گروهی از سایر متغیرها بیشتر است. با استفاده از ضرایب غیراستاندارد که در جدول ۴ آمده، معادله تابع ممیز را می‌توان به دست آورد. بنابراین، با قرار دادن نمره هر زوج در متغیرهای مربوط در تابع، نمره پیش‌بینی شده فرد به دست می‌آید. با توجه به مرکز واره‌داده‌های گروه متقاضی گروه طلاق و گروه عادی که در جدول ۴ آمده‌اند، چنانچه نمره ممیز به دست آمده منفی باشد پیش‌بینی می‌شود که آن زوج به گروه متقاضی طلاق و اگر مثبت باشد پیش‌بینی می‌شود که آن زوج به گروه عادی تعلق خواهد داشت. با توجه به ستون ضرایب غیراستاندارد و عدد ثابت تابع ممیز به روش همزمان معادله پیش‌بین زیر به دست آمد.

$$y' = -17/0.34 + (0/0.59)(X_1) + (0/0.51)(X_2) \\ + (0/0.62)(X_3) + (0/0.01)(X_4) + \\ (0/0.18)(X_5) + (0/0.03)(X_6)$$

با توجه به ستون ضرایب غیراستاندارد و عدد ثابت تابع ممیز به روش گام به گام معادله پیش‌بینی زیر به دست می‌آید.

$$D = \hat{y} = -15/966 + (0/0.61)(X_1) + (0/0.58)(X_2) \\ + (0/0.61)(X_3)$$

لازم به یادآوری است که منظور از $\bar{y}$ همان نمره ممیز هر زوج است. به طوری که جدول ۴ نشان می‌دهد برای هر دو روش تحلیل همزمان و گام به گام ضرایب طبقه‌بندی تابع آمده‌اند. مطابق با ستون ضرایب طبقه‌بندی تابع ممیز به روش همزمان و گام به گام گروه عادی در مقایسه با گروه متقاضی طلاق در متغیرهای مهارت‌های اجتماعی نمره بالاتری را نشان می‌دهد. نمره بالاتر گروه عادی بیانگر مهارت‌های اجتماعی زوج‌های آن گروه در مهارت‌های اجتماعی است. لازم به یادآوری است با توجه به ضرایب طبقه‌بندی تابع ممیز و مقادیر ثابت (هم به روش همزمان و هم به روش گام به گام) می‌توان دو معادله ممیز تشکیل داد و با قرار دادن نمره‌های هر زوج در دو معادله دو نمره ممیز به دست آورد. چنانچه نمره به دست آمده به مرکز واره داده‌های زوج‌های عادی نزدیک‌تر باشد پیش‌بینی می‌شود که به زوج‌های عادی متعلق است و چنانچه نمره به دست آمده به مرکز واره داده‌های زوج‌های متقاضی طلاق نزدیک‌تر باشد پیش‌بینی می‌شود که به زوج‌های متقاضی طلاق متعلق باشد. در جدول ۴ که به ترتیب به ضرایب ساختاری روش همزمان و گام به گام اشاره شده است بزرگترین همبستگی مطلق بین متغیر مهارت اجتماعی حساسیت هیجانی و تنها تابع ممیز می‌باشد. به طوری که در جدول ۴ مشخص است به ترتیب، متغیرهای حساسیت هیجانی، کنترل

هیجانی، بیانگری هیجانی، بیانگری اجتماعی، حساسیت اجتماعی و کنترل اجتماعی بالاترین همبستگی را با تنها تابع ممیز با ۶ متغیر پیش‌بین نشان می‌دهند. همان‌گونه که در جدول ۴ مشخص است به ترتیب متغیرهای حساسیت هیجانی، کنترل هیجانی، و بیانگری هیجانی بالاترین همبستگی را با تنها تابع ممیز با ۳ متغیر پیش‌بین نشان می‌دهد. با توجه به اطلاعات مندرج در جدول ۴ تنها تابع ممیز بیشترین همبستگی را با متغیر حساسیت هیجانی دارد. لذا می‌توانیم تابع ممیز را حساسیت هیجانی نامگذاری کنیم.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده از تحلیل آماری بیانگر تأیید فرضیه پژوهش مبنی بر پیش‌بینی موفقیت و شکست در رابطه زناشویی براساس مهارت‌های اجتماعی است. نتایج به دست آمده مدل پژوهشی را مورد تأیید قرارداد و مشخص شد که هر قدر مهارت‌های اجتماعی زوجین بیشتر باشد موفقیت در رابطه زناشویی بیشتر است. فلورا و وسگرین (۱۹۹۹) هم در مطالعه خود نشان دادند که اثرهای چند متغیری مشترک مهارت‌های اجتماعی افراد، رابطه مثبتی با رضایت ارتباطی خودشان و همسرشان دارد. یافته‌های ریجیو (۱۹۸۹) نیز گویای این نکته است که مهارت‌های اجتماعی (SSI) با کیفیت ازدواج و رضایت زوجین از رابطه همبستگی دارند. نتایج مطالعه برلسن و دنتن (۱۹۹۲) نیز بیانگر این حقیقت است که زوج‌های پریشان نسبت به زوج‌های غیرپریشان شباهت کمتری از لحاظ مشابهت در مهارت‌های اجتماعی دارند. فقیرپور (۱۳۸۱) هم در پژوهش خود رابطه معنی‌دار مهارت‌های ارتباطی با سازگاری زناشویی را تأیید کرد. در تبیین مطالب عنوان شده می‌توان گفت افرادی که مهارت‌های اجتماعی اثربخشی دارند شرایط روانشناختی و اجتماعی مثبتی نظیر عزت نفس بالا، حمایت اجتماعی، و لذت از اوقات فراغت با دوستان را تجربه می‌کنند و مجموعه این شرایط موجب حفظ روابط آنها با دیگران می‌شود. از طرفی همسو با نظریه تبادل اجتماعی، نظریه رفتاری، مدل

شبهات در مهارت‌های اجتماعی - شناختی و مهارت‌های ارتباطی، کاملاً بدیهی است که مهارت‌های اجتماعی در شکل‌گیری و حفظ روابط بین فردی بسیار حیاتی هستند. به عبارت دیگر، زوجینی که از مهارت‌های اجتماعی بالاتری برخوردارند با تقویت تعامل‌های لذت بخش جاذبه، موفقیت و حفظ رابطه خود را افزایش می‌دهند. این نتایج و نتایج پژوهش حاضر ضرورت توجه پژوهشگران و مسئولین بهداشت روانی خانواده را بر آموزش‌های پیش از ازدواج که بر مهارت‌های ارتباطی تأکید دارد بیش از پیش جلب می‌نماید.

اهمیت نقش مهارت‌های اجتماعی بر موفقیت ازدواج ضرورت برنامه‌های آموزشی پیش از ازدواج را برای جوانان مایل به ازدواج بیشتر می‌کند. این برنامه‌ها می‌توانند بر آموزش مهارت‌های عمومی، بیانگری هیجانی، نحوه کنار آمدن با هیجان‌ها (نظیر شادی‌ها و اندوه‌ها)، مهارت‌های ارتباطی و حل مسأله تأکید کنند. برنامه‌های پیش از ازدواج هم می‌تواند برای گروه‌های پرخطری مانند زوج‌هایی که ازدواج دوم دارند یا در سن پایین ازدواج می‌کنند مفید واقع شود. این بر جوانان، خانواده‌های آنان و دست‌اندرکاران قانونی و فرهنگی و بهزیستی ازدواج است که به احراز این آمادگی در جوانان مایل به ازدواج توجه داشته باشند. تدارک و برپایی کارگاه‌های آموزش مهارت‌های اجتماعی برای کارشناسان و مشاوران خانواده و ازدواج می‌تواند درمان این کارشناسان را اثر بخش‌تر نماید.

با توجه به این که زوجین متقاضی طلاق و عادی در مهارت‌های اجتماعی تفاوت‌های قابل توجهی داشتند لازم است در یک طرح پژوهشی آزمایشی و با استفاده از گروه مقایسه نقش مهارت‌های اجتماعی بر بازده زناشویی بررسی شود.

با توجه به یافته پژوهش حاضر مبنی بر اهمیت و نقش فوق‌العاده مهارت‌های اجتماعی در پیش‌بینی موفقیت و شکست در رابطه زناشویی به متخصصین زوج درمانی توصیه می‌شود که در مداخله‌های خود به این مسیر علی و با نفوذ توجه خاص نشان

- ▶ فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز
  - ▶ سال دوم شماره ۶، تابستان ۱۳۸۶
-

دهند. به این متخصصین پیشنهاد می‌شود که برای بالا بردن اثربخشی درمان خود از این مدل استفاده کنند.

تاریخ دریافت نسخه اولیه مقاله : ۸۵/۱۲/۲۰

تاریخ دریافت نسخه نهایی مقاله: ۸۶/۶/۲۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۶/۸/۷

References

منابع

- امان‌الهی فرد، عباس. (۱۳۸۴). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و عوامل فردی-خانوادگی با رضایت زناشویی در کارکنان اداره‌های دولتی شهر اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز.
- رضازاده، محمدرضا. (۱۳۸۱). رابطه سبک‌های دلبستگی و مهارت‌های ارتباطی با همسازی زناشویی در دانشجویان شهر تهران. پایان‌نامه دکترای روانشناسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- فقیرپور، منصور. (۱۳۸۱). نقش مهارت‌های اجتماعی در سازگاری زناشویی و طراحی یک مدل آموزشی و ارزشیابی آن. پایان‌نامه دکترای روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- کیهان‌نیا، احمد. (۱۳۷۵). زن امروز، مرد دیروز، تحلیلی بر اختلافات زناشویی. چاپ اول، تهران: انتشارات روشنفکران و مطالعات زنان.
- Burleson, B.R. & Denton, W.H. (1992). A New Look at Similarity and Attraction in Marriage: Similarity in Social-cognitive and Communication Skills as Predictors of Attraction and Satisfaction. *Communication Monographs*, 59, 268-287.
- Donovan, R.L. & Jackosn, B.L. B.L. (1990). Deciding to Divorce: A Process Guided by Social Exchange, Attachment and Cognitive Dissonance Theories. *Journal of Divorce*. Vol. 13(4), 340-354.
- Flora, J. & Segrin, C. (1999). Social Skills are Associated with Satisfaction in Close Relationships. *Psychological Reports*. 84, 803-804.
- Gottman, J. M. (1994). What Predicts Divorce? Hillsdate, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

- ▶ فصلنامه علمی - پژوهشی روان‌شناسی دانشگاه تبریز
▶ سال دوم شماره ۶، تابستان ۱۳۸۶
-

- Karney, B.R. & Bradbury, T.N. (1995). The Longitudinal Course of Marital Quality Stability: A Review of Theory, Method, and Research. *Psychological Bulletin*. 118, 3-34
- Long, E.C.J., & Andrew, D. W. (1990). Perspective Taking as a Predictor of Marital Adjustment. *Journal of Personality and Social Psychology*. 59, 126-131.
- Markman, H.J. (1981). Prediction of Marital Distress: A 5 Year Follow-up. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 49, 760-762.
- Riggio, R.E. (1989). *Social Skills Inventory Manual*. Consulting Psychologists Press.
- Stuart, R.B. (1969). Operant-Interpersonal Treatment for Marital Discord. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 33: 675-682.
- Wills. T.A., Weiss, R.L. & Patterson, G.R. (1974). A Behavioral Analysis at the Determinants of Marital Satisfaction. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 42, 802-899.

